

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Martina KLODIČ

**IZOBRAŽEVANJE KOT DOPOLNILNA
DEJAVNOST NA KMETIJAH**

DIPLOMSKI PROJEKT

Univerzitetni študij - 1. stopnja

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Martina KLODIČ

**IZOBRAŽEVANJE KOT DOPOLNILNA DEJAVNOST NA
KMETIJAH**

DIPLOMSKI PROJEKT
Univerzitetni študij - 1. stopnja

DIDACTIC FARM AS SUPPLEMENTARY ACTIVITY ON FARMS

B. SC. THESIS
Academic Study Programmes

Ljubljana, 2010

Klodič M. Izobraževanje kot dopolnilna dejavnost na kmetijah.

Dipl. projekt. Ljubljana, Univ. v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Odd. za agronomijo, 2010

Diplomski projekt je zaključek Univerzitetnega študija Kmetijstvo – agronomija – 1. stopnja. Delo je bilo opravljeno na Katedri za agrometeorologijo, urejanje kmetijskega prostora ter ekonomiko in razvoj podeželja

Študijska komisija Oddelka za agronomijo je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Andreja Udovča.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Marina Pintar
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za agronomijo

Član: prof. dr. Andrej Udovč
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za agronomijo

Član: prof. dr. Majda Černič Istenič
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za agronomijo

Datum zagovora: 10. 9. 2010

Diplomski projekt je rezultat lastnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svojega diplomskega projekta na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je delo, ki sem ga oddala v elektronski obliki, identično tiskani verziji.

Martina Klodič

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Du1
DK	UDK 631.11:374 (043.2)
KG	izobraževanje/ dopolnilne dejavnosti/ učne kmetije/ neformalno izobraževanje
AV	KLODIČ, Martina
SA	UDOVIČ, Andrej (mentor)
KZ	SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo
LI	2010
IN	IZOBRAŽEVANJE KOT DOPOLNILNA DEJAVNOST NA KMETIJAH
TD	Diplomsko delo (Univerzitetni študij - 1. stopnja)
OP	VI, 20 str., 4 pregl., 2 sl., 19 vir.
IJ	sl
JI	sl/en
AI	Izobraževanje je v današnji družbi prisotno na številnih področjih. Kmetijstvo pri tem ni izjema, zato se kmetije v tujini odločajo za vpeljevanje izobraževanja kot dopolnilne dejavnosti. V Sloveniji se je ta oblika dopolnilne dejavnosti šele začela razvijati. V okviru diplomskega projekta predstavimo in komentiramo rezultate analize, ki jo je opravila raziskovalna skupina Neprovalter in predstavimo možnosti in ovire, ki se pojavljajo pri vpeljavi tovrstne dejavnosti v Sloveniji. Pri tem dajemo večji poudarek neformalnemu izobraževanju na kmetijah, ki svojo dejavnost registrirajo kot dopolnilno dejavnost. Predstavimo pomen izobraževanja na kmetijah v smislu trajnostnega razvoja, ohranjanja in širjenja tradicionalnih znanj ter promocije kmetij. V andragoškem smislu se posvetimo še metodam in oblikam izobraževanja ter potencialnim oviram, ki lahko nastanejo pri izobraževanju. Omenimo tudi enega ključnih dejavnikov za razvoj izobraževanja, ki je pregled finančnih možnosti. Za konec pa s pomočjo SWOT analize ugotovljamo prednosti, slabosti, priložnosti in grožnje, ki so prisotne v slovenskem kmetijstvu in vplivajo na razvoj izobraževanja kot dopolnilne dejavnosti na kmetijah. Ugotovitve, ki so nastale na podlagi pregleda literature in lastnega prispevka, povzamemo v sklepih.

KEY WORDS DOCUMENTATION

- ND Du1
- DC UDC 631.11:374 (043.2)
- CX education/ supplementary activities/ didactic farms/ non-formal education
- AU KLODIČ, Martina
- AA UDOVČ, Andrej (supervisor)
- PP SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
- PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Agronomy
- PY 2010
- TY DIDACTIC FARM AS SUPPLEMENTARY ACTIVITY ON FARMS
- DT B. Sc. Thesis (Academic Study Programmes)
- NO IV, 20 p., 4 tab., 2 fig., 19 ref.
- LA sl
- Al sl/en
- AB Education in today's society is present in many activities, also in agriculture. Therefore some farmers had already started didactic activity on farm. In Slovenia this form of supplementary activity has only started to develop. In this thesis we summarize and comment the results of the analysis conducted by the research group Neprovalter and place it in Slovenian area. We also present opportunities and potential problems encountered by carrying out the activities involved. Greater emphasis is given to non-formal education on farms. We show the importance of education on farm in many ways. Some of them are sustainable development, preservation and dissemination of traditional knowledge and the promotion of farms. In andragogy terms, we pay close attention to forms and methods in education and potential barriers to participation. We mention also a financial point. With the help of SWOT analysis we check the strengths, weaknesses, opportunities and threats that are present in Slovenian agriculture. In the end we summarize the findings, which are based on literature review and our own contribution.

KAZALO VSEBINE

	Str.
KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA	II
KEY WORDS DOCUMENTATION	III
KAZALO VSEBINE	IV
KAZALO PREGLEDNIC	V
KAZALO SLIK	V
1 UVOD	1
2 OPREDELITEV POJMOV »DOPOLNILNA DEJAVNOST« IN »IZOBRAŽEVANJE«	2
2.1 DOPOLNILNA DEJAVNOST	2
2.2 IZOBRAŽEVANJE	3
2.3 POMEN IZOBRAŽEVANJA ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ	3
3 IZOBRAŽEVANJE NA KMETIJAH V TUJINI IN SLOVENIJI	5
3.1 PRISPEVEK KMETOV, KI SE UKVARJAJO Z IZOBRAŽEVALNO DEJAVNOSTJO NA KMETIJI	5
3.1.1 Rezultati raziskave	6
3.1.2 Rezultati raziskave za Slovenijo	8
3.2 PRISPEVEK OBISKOVALCEV, KI SO SE UDELEŽILI IZOBRAŽEVANJA NA KMETIJI	8
3.2.1 Rezultati raziskave	9
4 VIZIJA RAZVOJA IZOBRAŽEVANJA NA KMETIJAH	10
4.1 POMEN NEFORMALNEGA IZOBRAŽEVANJA	11
4.2 POMEN IZOBRAŽEVANJA NA KMETIJAH	11
4.2.1 Izobraževanje na kmetijah za trajnostni razvoj	12
4.2.2 Izobraževanje na kmetijah za ohranjanje in širjenje tradicionalnih znanj	12
4.2.3 Izobraževanje na kmetijah za promocijo kmetij	12
4.3 IZPELJAVA IZOBRAŽEVANJA NA KMETIJAH	13
4.3.1 Oblike in metode izobraževanja na kmetijah	13
4.3.2 Ovire pri izobraževanju	14
4.4 FINANCIRANJE IZOBRAŽEVANJA NA KMETIJAH	16
4.5 POGLED V PRIHODNOST	16
5 SKLEPI	19
6 VIRI	20

KAZALO PREGLEDNIC

	Str.
Pregl. 1 Dejavnosti, ki že potekajo na kmetijah, se načrtujejo in za katere ni interesa	6
Pregl. 2 Stopnja zadovoljstva kmetov, ki se ukvarjajo z izobraževalno dejavnostjo	7
Pregl. 3 Najbolj priljubljene dejavnosti na kmetijah, ki se ukvarjajo z izobraževalno dejavnostjo	9
Pregl. 4 SWOT analiza	18

KAZALO SLIK

	Str.
Sl. 1 Obiskovalci učnih kmetij	6
Sl. 2 Uporaba osebnih računalnikov na kmetiji	7

1 UVOD

Izobraževanje je danes prisotno praktično povsod. Lahko gre za formalno izobraževanje za pridobitev javno veljavnega certifikata, lahko za neformalno izobraževanje za poklic ali družbeni in osebnostni razvoj, lahko pa gre zgolj za informalno izobraževanje, s čimer se ljudi obvešča, informira oz. spodbuja.

V Sloveniji in tujini se izobraževanje širi tudi na področje pridobivanja prehrane in uporabo le-te za zdravo življenje. Nedvomno ima hrana velik pomen pri ohranjanju zdravega telesa. Pridobivanje hrane z različnimi tehnologijami pa vpliva na okolje, v katerem živimo. Tega se zadeva vse več ljudi, zato potrošniki želijo vedeti, kakšno hrano jedo in kako je bila pridelana. Iz tega razloga se potrošniki obračajo z vprašanji na strokovnjake, ki se ukvarjajo s pridelovanjem in predelovanjem prehrane ter na pridelovalce. Da bi se pridelovalci lažje predstavili svojim kupcem, se odločajo za gostitev svojih strank na kmetijskem obratu, kjer predstavijo pridelavo. S tem se krepi zaupanje potrošnikov.

Prav tako so tudi dopolnilne dejavnosti na kmetijah vse bolj razširjene in zadnje čase vse bolj raznolike. Vzrok za razmah velikega števila dopolnilnih dejavnosti na kmetijah je predvsem v večjem dohodku kmetije, ker se kmetije na ta način lažje in bolj uspešno prilagajajo novim razmeram na trgu. Dopolnilne dejavnosti lahko omogočijo zaposlitev večjemu številu družinskih članov in s tem omilijo viške delovne sile na kmetijah. Inovativne oblike dopolnilnih dejavnosti sledijo družbenim trendom in s tem po eni strani pritegnejo predvsem prebivalce mest, po drugi strani pa ohranjajo in širijo tradicijo podeželja. Veliko vlogo pri širjenju tradicionalnih znanj ima ravno izobraževanje.

Kmetje, ki se odločajo za širitev ponudbe na svojih kmetijah, izbirajo različne dejavnosti.

V okviru tega diplomskega projekta, se bomo osredotočali na dopolnilno dejavnost, ki je usmerjena v izobraževanje na kmetijah. Tu gre predvsem za:

- svetovanje o kmetovanju,
- organiziranje predstavitev in tečajev o izdelavi izdelkov domače obrti,
- usposabljanje na kmetiji,
- prikaze dejavnosti na kmetiji,
- svetovanje pri kmečkih gospodinjskih opravil,
- organiziranje tečajev, delavnic, predavanj ...

Kljub porastu števila organizacij, ki se kakorkoli ukvarjajo z izobraževanjem, je še vedno veliko ljudi neukih na področju varovanja naravne in kulturne dediščine, na področju zdravega načina prehranjevanja in življenja in konec koncev tudi na področju trajnostnega ravnanja z okoljem in naravnimi viri. Ravno zato vidimo v izobraževanju izziv za izboljšanje današnjega stanja in veliko lahko naredimo, če na kmetije vpeljemo izobraževanje.

2 OPREDELITEV POJMOV »DOPOLNILNA DEJAVNOST« IN »IZOBRAŽEVANJE«

2.1 DOPOLNILNA DEJAVNOST

Natančna opredelitev dopolnilne dejavnosti na kmetiji je zapisana v Zakonu o kmetijstvu. »Dopolnilna dejavnost na kmetiji je s kmetijstvom oziroma gozdarstvom povezana dejavnost, ki omogoča kmetiji boljšo rabo njenih proizvodnih zmogljivosti ter delovne sile članov kmetije in zaposlenih na kmetiji« (Zakon o kmetijstvu, 2008: 99. člen).

Pri opredelitvi dopolnilne dejavnosti na kmetiji ima velik pomen letni dohodek iz naslova dopolnilne dejavnosti¹ na polnoletnega člana kmetije, ki ne sme presegati 1,5 povprečne letne plače na zaposlenega v RS oz. tri povprečne letne plače na zaposlenega v RS na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko pridelavo².

Nosilec dopolnilne dejavnosti na kmetiji je lahko fizična oseba, ki se ukvarja s kmetijsko dejavnostjo in je za to ustrezno usposobljen.

Dejavnosti, ki se izvajajo na kmetiji kot dopolnilne dejavnosti, so lahko zelo različne. Uredba o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (2005) predvideva naslednje:

- predelava, obdelava in dodelava kmetijskih pridelkov in gozdnih sortimentov,
- prodaja kmetijskih pridelkov,
- nabiranje, predelava in prodaja gozdnih sadežev in zelišč,
- turizem na kmetiji,
- dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji,
- pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov,
- storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo,
- izobraževanje na kmetijah,
- zbiranje in kompostiranje organskih snovi,
- aranžiranje in druga dela z oblikovanjem lastnih okrasnih rastlin ter
- vrtnarstvo, čebelarstvo, perutninarstvo, ribogojstvo, gobarstvo, zeliščarstvo, sodelovanje v pridelavi in dodelavi semen in sadik, drevesničarstvo, trsničarstvo, reja divjadi.

¹ V tem primeru ne gre za katastrski dohodek, ampak zgolj za dohodek iz dopolnilne dejavnosti, ugotovljen na podlagi podatkov iz odločbe o odmeri dohodnine.

² To so hribovska in gorska območja in druga OMD. Med druga OMD v Sloveniji uvrščamo območja, ki jim grozi opuščanje rabe zemljišč, zato je nadaljevanje kmetijskih dejavnosti nujno z vidika ohranjanja podeželja. Kot OMD se štejejo tudi: poplavno območje ob reki Krki, Ljubljansko Barje, Kras, Dolenjsko podolje, Območje z močno burjo, Gričevnato erozijsko območje v osrednji in vzhodni Sloveniji, Goričko, Slovenske gorice, Dravinjske gorice, Kozjansko. OMD v skupni izmeri obsegajo 2 027 300ha (PRP RS za obdobje 2007-2013, 2007).

2.2 IZOBRAŽEVANJE

Izobraževanje je dolgotrajen proces sistematičnega (urejenega, načrtnega) in namernega pridobivanja znanj in razvijanja spretnosti ter sposobnosti in posledično tudi spreminjanja osebnosti posameznika (Ličen, 2006).

Ločimo dve vrsti izobraževanja: formalno in neformalno. Formalno izobraževanje je namenjeno pridobivanju javno priznane stopnje izobrazbe, ki jo spremlja certifikat oz. spričevalo, diploma ali kvalifikacija o doseženi stopnji izobrazbe, npr. srednje šole, fakultete ... Medtem ko je neformalno izobraževanje usmerjeno v osebni in/ali družbeni razvoj in ne gre za pridobitev javno veljavne stopnje izobrazbe, npr. jezikovni tečaji, glasbena šola, avto šola, Univerza za tretje življenjsko obdobje ... (Jelenc, 1996).

Kot tretjo kategorijo Unescova terminologija opredeljuje še informalno izobraževanje, ki poteka vse življenje tako, da posameznik iz izkušenj, zunanjih vplivov v okolici (družini, soseski, pri delu, iz medijev, pri vsakodnevnikih opravilih, na izletih ...) pridobiva spretnosti in znanje ter oblikuje stališča in vrednote. Podobno kot neformalno ne prinaša javno veljavne stopnje izobrazbe in ni sistematično. Iz tega razloga se pri nekaterih avtorjih uveljavlja za to kategorijo termin priložnostno učenje in ne izobraževanje. Učenje po splošni definiciji pomeni miselni proces, pri katerem posameznik pridobiva znanja, spretnosti in navade z lastno dejavnostjo in ni načrtno (Jelenc, 1996).

Ko govorimo o izobraževanju na kmetijah, imamo v mislih predvsem neformalno izobraževanje in zmeraj prisotno priložnostno učenje. Na kmetijah ponavadi potekajo tečaji, delavnice, ogledi in druge oblike izobraževanje otrok in mladine ter odraslih.

2.3 POMEN IZOBRAŽEVANJA ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ

V drugi polovici prejšnjega stoletja smo bili priča hitremu razvoju tehnologije in znanosti. Ljudje začnejo raziskovati vesolje, prvič se srečajo z računalniki, nano svetom, biotehnologijo ... Za uspešno sledenje in nadgradnjo tega je potrebno konstantno izobraževanje. Le-to ni namenjeno le napredku znanosti in tehnologije, ampak se seli na različna področja družbenega življenja. Človek se mora učiti tudi zato, da lahko zdravo živi in ohranja dobro mentalno in fizično formo. To ne velja samo za otroke in mladino, ampak tudi za odrasle. V 21. stol. govorimo o družbi znanja, v kateri poteka izobraževanje v vseh okoljih in družbenih skupinah. »V izobraževanje naj bi z različnimi postopki in strategijami pritegnili tudi tiste skupine, ki bi ostajale na robu družbe« (Ličen, 2006: 52).

Lengrand (1970) ugotavlja, da se dogajajo hitre spremembe na področju tehnologije v kratkem času, zato jim težko sledimo. Opaža tudi demografske spremembe, ki jasno nakazujejo velik porast prebivalstva po 2. svetovni vojni. Poleg tega se v tem času začnejo države osamosvajati in spreminjati politično ureditev. To nosi kot posledico spremembe vrednot in ideologije. Zaradi krepitve neokapitalistične ureditve in potrošniške družbe, ostajajo ljudje vse več časa v službi in prosti čas se začne vrednotiti drugače. Na eni strani prezaposleni ljudje, ki imajo premalo prostega časa, na drugi pa brezposelni, katerim prosti čas povzroča stres. Stres prav tako doživljajo prezaposleni, kajti vse več pozornosti

namenjajo svoji karieri in vse manj lastnemu telesu in zdravju. Ljudje vse bolj posegajo po prehranskih dopolnilih, nekateri pa trpijo zaradi motenj hranjena.

Podobno kot Lengrand (1970), tudi Lorenz (1970) ugotavlja, da demografska ekspanzija lahko ogrozi naš obstoj. Ugotavlja, da je obremenjenost našega planeta zelo velika, prav tako tudi izkoriščanje ali celo zloraba naravnih virov. To je tudi razlog za velike družbene spremembe v smislu desenzibilizacije in pomanjkanja solidarnosti ljudi, kar lahko vodi do izključevanja posameznikov ali skupine prebivalstva, izgube medgeneracijskega čuta in beg v virtualni svet. Potrošništvo ni več pojem, ki bi ga uporabljali samo ekonomisti, ampak gre že za način življenja. Močan razvoj in porast storitvenih dejavnosti sta pripeljala do monetariziranja družbe, kar vodi v neoprijemljivost življenja, saj za posameznika skrbi sistem. »Ljudje se ne socializirajo v stiku z drugim človekom, temveč posredno« (Ličen, 2006: 55). Kljub temu, da ljudje zahodne družbe ne trpijo pomanjkanja osnovnih življenjskih dobrin, kot so hrana, oblačila, voda ... trpijo za drugačno obliko revščine, ki se odraža v pomanjkanju miru, časa, tišine, varnosti, pristnih odnosov ... (Ličen, 2006).

Tudi sklepi konferenc OZN iz leta 1972 v Stocholmu ter iz leta 1992 v Riu de Janeiru, kažejo na prezirajoč odnos človeka do okolja. »Odnos človeka do okolja ogroža naravo, rastlinske in živalske vrste« (Ličen, 2006: 55). Gre za to, da hitro rastoče število prebivalstva na Zemlji potrebuje več hrane in zahteva večjo porabo naravnih virov in energije. Po drugi strani je vse manj stranskih produktov in vse več odpadkov.

Industrializacija je omogočila preživetje večjemu številu ljudi. S tem se je povečala poraba energije, surovin in hrane, zato se je večala proizvodnja teh dobrin in s tem obremenitev okolja. V industrijski družbi je potekalo izobraževanje za povečevanje proizvodnje, v postindustrijskem se namenja več sredstev za iskanje načinov za predelavo odpadkov, novih oblik transporta, uporabe obnovljivih naravnih virov, okolju prijazne industrije in kmetijstva (Avčin, 1969).

Vse to so pomembni razlogi za izobraževanje širših množic za dejavno državljanstvo, funkcionalno pismenost, vključenost in sprejetost v okolje ter kar nas najbolj zanima v okviru tega projekta, izobraževanje za zdravo življenje in prehranjevanje ter izobraževanje za trajnostni razvoj in smotrno rabo naravnih virov. Izobraževanje za zadnji dve področji se najbolj smiselno izvajajo ravno na kmetijah. Tam se ljudje lahko spoznajo s pridelavo in pomenom varne hrane. »Potrebovali bi množično izobraževanje o odnosu do okolja, do planeta Zemlje, ozaveščanje o vplivu vedenja vsakega posameznika na ozračje, vodo, zemljo« (Ličen, 2006: 57). Tako izobraževanje ponujajo različne vladne in nevladne organizacije. Prav tako so del okoljskega izobraževanja prevzeli tudi kmetje. V Sloveniji so na področju izobraževanja, osveščanja, obveščanja in informiranja ljudi o trajnostnem kmetijstvu prevzela razna združenja in društva ekoloških kmetov. Podobno se z izobraževanjem ukvarjajo tudi nekatere turistične kmetije. Te predvsem v smislu ohranjanja naravne in kulturne dediščine in s prikazovanjem poteka tradicionalnih obrti. Na kmetijah, kjer se dodatno ukvarjajo še z gostinsko dejavnostjo, običajno potekajo izobraževanja o zdravem načinu prehranjevanja.

3 IZOBRAŽEVANJE NA KMETIJAH V TUJINI IN SLOVENIJI

Zaradi majhnega števila kmetij, ki se ukvarjajo z izobraževanjem kot dopolnilno dejavnostjo, je opravljenih malo raziskav, ki bi prikazovale dejansko stanje pri nas. Med leti 2003 in 2006 je potekala mednarodna raziskava na območju Alp, ki je proučevala zastopanost in delovanje učnih in terapevtskih kmetij (Miniussi in sod., 2006). V raziskavo so bile vključene tri države: 5 italijanskih regij, ena avstrijska in Slovenija. Slednja je v sodelovanju z Združenjem ekoloških kmetov osrednje Slovenije pripravila t.i. 'Okoljsko izobraževanje otrok in odraslih na kmetijah in predstavitev terapevtskih kmetij'. Primerjali so izkušnje o izobraževanju na kmetijah in o terapevtskih kmetijah iz tujine z našimi, preverjali možnosti razvoja državne in mednarodne mreže učnih in terapevtskih kmetij.

Rezultati raziskave se nanašajo na vse regije in območja, poleg tega gre za specifične alpskega območja v smislu socialnega, ekonomskega, okoljskega in kulturnega pogleda, zato ne moremo posploševati ugotovitev te raziskave na vsa območja. Kljub temu pa lahko povzamemo splošna dejstva, ki veljajo povsod.

Povzeli bomo del ugotovitev raziskave in sicer tisti del, ki se nanaša na odgovore kmetov in tisti del, ki se nanaša na odgovore obiskovalcev učnih kmetij³. Poleg tega bomo prikazali, kako je potekalo raziskovanje v Sloveniji.

3.1 PRISPEVEK KMETOV, KI SE UKVARJAJO Z IZOBRAŽEVALNO DEJAVNOSTJO NA KMETIJI

V raziskavi je sodelovalo 187 kmetij. »Glavni cilj raziskave, izdelane na ravni kmetije, je bil ocena motivacije, opis problemov, načinov izvedbe in težav, s katerimi so se srečali kmetje ob izvajanju tovrstne dejavnosti« (Miniussi in sod., 2006: 145).

Vprašalnik je sledil trem glavnim namenom:

- ocena interesa za izobraževalno dejavnost na kmetiji,
- pripravljenost za učenje in pridobivanje informacij o organizaciji, strukturi in vodenju kmetije, ki se ukvarja z izobraževanjem za kmetije, ki so že začele s to dejavnostjo in tiste, ki to nameravajo,
- pripravljenost kmetov za samoizobraževanje v smislu e-izobraževanja⁴.

³ Kmetije, na katerih poteka izobraževanje, so učne kmetije ali demonstracijske kmetije. Le-te so prave, delujoče kmetije, ki poleg svojega osnovnega dela, kmetovanja, sprejemajo skupine otrok, mladostnikov in odraslih. Te kmetije svoje obiskovalce seznanijo z načinom dela in življenja na kmetiji. Lahko prikažejo tudi svoje dopolnilne dejavnosti, s katerimi se na kmetiji ukvarjajo (peka kruha, potic in peciva, domačo obrt in izdelavo tradicionalnih izdelkov, storitve, povezane s kmetijsko mehanizacijo ...) in omogočijo poskus ročnih del na kmetiji.

⁴ Termin 'e-izobraževanje' uporabljamo v primeru izobraževanja, pri katerem se uporablja informacijsko-komunikacijska tehnologija oz. IKT (Bregar, 2008). Njegova prednost je v tem, da se prebivalci težko dostopnih krajev lažje udeležijo izobraževanja na daljavo s pomočjo IKT. S tem se odpravi tudi nekatere ovire v smislu kraja izobraževanja, pojavi pa se druga ovira in to je poznavanje in zmožnost uporabe IKT.

3.1.1 Rezultati raziskave

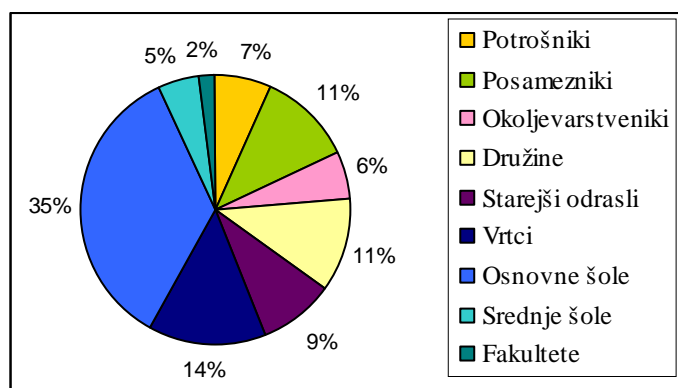
Preglednica 1: Dejavnosti, ki že potekajo na kmetijah, se načrtujejo in za katere ni interesa (Miniussi in sod., 2006)

	Že poteka (%)	V načrtu (%)	Ni interesa (%)
Turizem na kmetiji (gostinska dejavnost)	35	15,8	12,4
Turizem na kmetiji (nastanitve)	32,8	19,8	16,9
Dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji (degustacija)	53,7	15,8	6,8
Dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji (domača obrt in rokodelstvo)	5,6	7,3	32,2
Različne rekreacijske dejavnosti	20,3	14,1	20,9
Dejavnost, povezava z izobraževanjem	38,4	50,8	5,6
Terapevtske dejavnosti	16,9	13	23,2
Ostalo	1,1	1,7	0

Rezultati ankete o dejavnostih, ki že potekajo na kmetijah oz. dejavnostih, ki so za kmete zanimive, da bi se z njimi začeli ukvarjati, kažejo na velik delež kmetij, ki se že ukvarjajo z dejavnostjo, povezano z izobraževanjem, še večji interes kmetij za to dejavnost in najnižji delež tistih, ki nimajo interesa za to dejavnost. Poleg tega na velikem deležu kmetij (53,7%) že poteka dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji, kar je posredno povezano tudi z izobraževanjem v smislu prikaza spretnosti pri opravljanju tradicionalnih del. Vse to nakazuje, da je interes kmetov za izbiro izobraževanja kot dopolnilne dejavnosti velik.

Zanimanje za izobraževanje kot dopolnilno dejavnost je veliko, zato so se v tej raziskavi spraševali, kje je motiv za tak interes. Rezultati kažejo, da so glavni motivi sledeči: želja po ohranjanju naravne in kulturne dediščine, skrb za okolje, ohranjanje in širjenje tradicionalnih dejavnosti in izdelkov, ozaveščanje in obveščanje o zdravem načinu prehranjevanja, dodana vrednost kmetije in zadovoljstvo pri delu.

Tistim, ki nameravajo začeti z izobraževalno dejavnostjo na kmetiji, predstavlja glavni motiv osebni napredek in zadovoljstvo pri delu. Manjši delež motiva predstavlja možnost zaposlitve ostalih članov družine na kmetiji. Od vseh je 25,1% vprašanih izrecno zanikalo, da so se odločili za to dejavnost zaradi občutka aktualnosti problematike.

Slika 1: Obiskovalci učnih kmetij (Miniussi in sod., 2006)

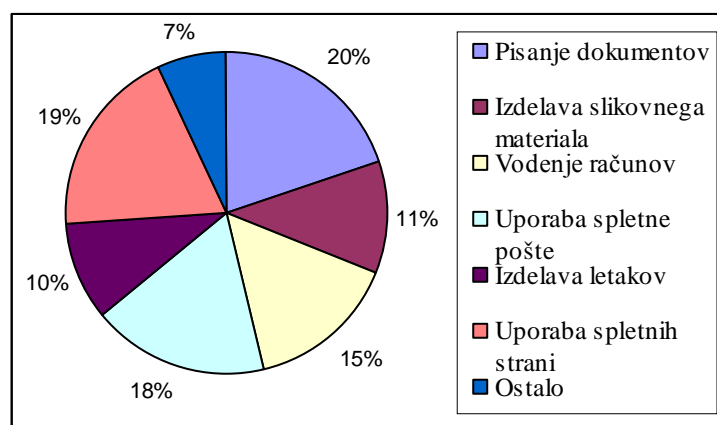
Za uspešno izpeljavo in promocijo izobraževanja moramo poznati značilnosti ciljne skupine. Iz rezultatov raziskave je razvidno, da so obiskovalci kmetij pretežno otroci in mladina (vrtci, osnovne šole, srednje šole in fakultete v skupnem deležu 56%). Sledijo družine in posamezniki, starejši odrasli, potrošniki in okoljevarstveniki, ki predstavljajo odrasle.

Da lahko govorimo o uspešnem izobraževanju na kmetijah, mora biti vodja programa ustrezno usposobljen. Tako na področju, ki ga predava, kakor tudi na področju vzgoje in izobraževanja. Na stopnjo uspešnosti v izobraževanju vpliva stopnja zadovoljstva vodje programa s svojim delom in uspehi, zato sledi pregled rezultatov raziskave, ki ugotavlja stopnjo zadovoljstva kmetov, ki se ukvarjajo z izobraževanjem na kmetiji.

Rezultati raziskave prikazujejo, na katerih področjih so kmetje, ki se ukvarjajo z izobraževanjem na lastnih kmetijah, najbolj napredovali (preglednica 2). »Pomembno je poudariti, da odgovori kažejo na to, da sta delo in prihodek manj pomembna, kakor etični motivi, kot so osebna rast in razvoj lokalne skupnosti« (Miniussi in sod., 2006: 148).

Preglednica 2: Stopnja zadovoljstva kmetov, ki se ukvarjajo z izobraževanjem (Miniussi in sod., 2006)

	ZELO NIZKA	NIZKA	SREDNJA	VISOKA
	(%)	(%)	(%)	(%)
Osebna realizacija	4,8	4,8	46,8	43,5
Povečan prihodek	40,3	27,4	29,0	3,2
Osebna rast	11,3	6,4	37,1	45,2
Pestrost ponudbe dejavnosti na kmetiji	0,0	4,8	35,5	19,3
Ohranjanje naravne in kulturne dediščine	4,8	12,9	16,1	25,8
Pridobivanje izkušenj	4,8	11,3	32,2	6,4
Promocija in širitev tradicionalnih znanj	1,6	1,6	20,9	38,7
Nastajanje novih poklicev	32,2	16,1	35,5	14,5
Več dela	4,8	16,1	16,1	16,1
Lokalni razvoj	1,6	0,0	11,3	45,2

Slika 2: Uporaba osebnih računalnikov na kmetiji (Miniussi in sod., 2006)

76% kmetov iz raziskave ima osebni računalnik. Od tega 15% vprašanih uporablja računalnik za vodenje računov, 10% za izdelavo letakov in promocijskega materiala, 11% za izdelavo slikovnega materiala, ostalo pa predvsem v osebne namene. Manjši delež vprašanih je izrazilo željo za e-izobraževanje zaradi lažje organizacije učenja, nobeden pa se ne poslužuje e-izobraževanja. »Le 39% vprašanih je odgovorilo, da bi poskusilo z e-izobraževanjem v izogib dolgi poti do izobraževalnih ustanov in boljši organizaciji časa« (Miniussi in sod., 2006: 151).

Velik delež uporabnikov osebnih računalnikov kaže na to, da so kmetje pripravljeni sprejemati in uporabljati nove tehnologije ter da so funkcionalno pismeni.

3.1.2 Rezultati raziskave za Slovenijo

V Sloveniji je potekala manjša raziskava o interesu kmetov za izobraževalno dejavnost na kmetiji. V raziskavo je bilo vključenih 10 kmetij (5 takih na katerih že poteka izobraževanje in 5 takih, ki se namerava ukvarjati z izobraževanjem na svoji kmetiji) in 5 šol oz. staršev. »Rezultati kažejo, da kmetje ki se že ukvarjajo z izobraževalno dejavnostjo, želijo formalizirati svojo dejavnost, medtem ko potencialne interesente skrbi vprašanje varnosti otrok in drugih obiskovalcev predvsem zaradi prisotnosti domačih živali in kmetijske opreme« (Miniussi in sod., 2006: 167). Podobno so skrb za varnost izkazali tudi starši, hkrati so poudarili, da ima izobraževanje na kmetijah velik pomen za širjenje obzorja njihovih otrok.

V Sloveniji prevladujejo turistične kmetije. Ponavadi kmetje svojim gostom pokažejo način lastnega dela, kmetijo, tradicionalne izdelke ... skratka na nek način svoje goste učijo. Večinoma se take aktivnosti izvajajo z namenom promocije kmetije, njenega načina dela in pridelka. Običajno trajajo en dan. V primeru, ko imajo kmetije primerne prostore za izobraževanje in za prebivanje, so lahko predstavitve večdnevne.

3.2 PRISPEVEK OBISKOVALCEV, KI SO SE UDELEŽILI IZOBRAŽEVANJA NA KMETIJI

V prejšnjem poglavju smo prikazali heterogenost obiskovalcev na kmetijah, ki se ukvarjajo z izobraževalno dejavnostjo in so bile vključene v raziskavo Neprovalter (Miniussi in sod., 2006). Obiskovalci kmetij so povečini otroci in mladina, ki pridejo na kmetijo v okviru šolskih obveznosti, sledijo posamezniki in družine, starejši odrasli, potrošniki in okoljevarstveniki. V tem poglavju se bomo posvetili obiskovalcem učnih kmetij.

Glavni nameni tega dela raziskave so tudi sledeči: ugotavljanje obiskovalčevih potreb in pričakovanj ter ugotavljanje pripravljenosti za plačilo za storitve na kmetiji. Vprašalniki so bili naslovljeni na turistične agencije, ker kmetije ki se ukvarjajo z izobraževanjem predstavljajo novost na področju kmečkega turizma ter na osnovne šole. V raziskavo je bilo vključenih 139 oseb.

3.2.1 Rezultati raziskave

V splošnem so bili obiskovalci navdušeni nad obiskom učne kmetije. Izrazili so le nekaj pomanjkljivosti, ki se nanašajo predvsem na slabe komunikacijske sposobnosti kmetov⁵ in na kratek razpoložljiv čas. Obiskovalci, ki so obiskali kmetije s pomočjo turističnih agencij, so omenili logistične in organizacijske pomanjkljivosti. Kot prednosti so šole navedle neposreden stik s kmetom in domačimi živalmi, ki je pomemben za ustvarjanje lastnega stališča do kmetijstva. Poleg tega so bili zadovoljni s predstavitvijo teme o zdravem načinu življenja in prehranjevanja. Raziskava podobno ugotavlja tudi za obiskovalce turističnih agencij.

Udeleženci so izrazili željo po združitvi več dejavnosti v enem ogledu. Učitelji so izrazili željo po didaktičnem materialu, ki naj ga pripravijo kmetje v sodelovanju z učitelji. Učne kmetije so po mnenju udeležencev dobra vez med podeželskim in urbanim okoljem ter kulturo.

Preglednica 3: Najbolj priljubljene dejavnosti na kmetijah, ki se ukvarjajo z izobraževalno dejavnostjo (Miniussi in sod., 2006)

	Šole (%)	Turistične agencije (%)
Ogledi narave	17,6	25
Ročna dela	52,1	55
Razumska dela	30,2	30
Pridobivanje znanja o okolju	31,9	20
Kulturne dejavnosti	26,9	15
Delo z živalmi	33,6	15
Spoznavanje tehnologij pridelave	66,4	60
Igre in šport	8,4	10
Več združenih dejavnosti*	65,5	55

* združene dejavnosti: učne ure, ogled kmetije, delo na kmetiji in ostalo

⁵ Tudi tu vidimo smisel izobraževanja kmetov, ki vodijo izobraževanja na kmetijah. Morali bi nadgraditi svoje retorične sposobnosti. V nasprotnem primeru poiskati zunanjšega sodelavca. Iz Neprovalterjeve raziskave (Miniussi in sod., 2006) je razvidno, da 32,8% učiteljev pozitivno vrednoti prisotnost zunanjšega sodelavca. Pri tem poudarjajo, da je pomembno sodelovanje med kmetom in zunanjim učiteljem.

4 VIZIJA RAZVOJA IZOBRAŽEVANJA NA KMETIJAH

V sledečem poglavju predstavljamo lastno mnenje o možnostih in smislu razvoja izobraževanja na kmetijah. Pri tem komentiramo tudi nekatere ugotovitve drugih avtorjev.

Na slovenskih kmetijah se posredno ali neposredno ukvarja z izobraževalno dejavnostjo veliko število kmetij, a kmetij, ki so registrirale svojo izobraževalno dejavnost kot dopolnilno dejavnost na kmetiji, je malo. Veliko je takih kmetij, ki se ukvarjajo s turizmom, peko kruha in peciva ali z dejavnostjo, povezano s tradicionalnimi znanji na kmetiji in vključujejo učenje, redke izobraževanje. Pravega, sistematičnega izobraževanja je na slovenskih kmetijah zelo malo.

K temu pripomore tradicionalen pogled podeželskega prebivalstva na učenje. Ljudje na podeželju so se z izobraževanjem srečali v šolah in vsako učenje razumejo kot težko in nezanimivo. Običajno imajo slabe izkušnje s šolanjem in šibko splošno poučenost, pomanjkljive spretnosti v komunikaciji, iskanju in izbiri informacij in na splošno dejavnem vključevanju v širšo družbeno skupnost. Podcenjujejo pomen splošne izobraženosti, so pomanjkljivo ozaveščeni o pomenu ohranjanja tradicije in kulture za skladen trajnostni razvoj podeželja, so slabo prilagodljivi hitrim spremembam, imajo pomanjkljivo percepcijo gospodarskih možnosti v okolju (neperspektivnost), slabo prepoznajo lastne potenciale in priložnosti za različne dejavnosti, ki jim ponuja podeželje (Knaflič, 2005). Poleg drugačnega pogleda na učenje, kmečko prebivalstvo dosega nižjo stopnjo izobrazbe, živi na območjih, ki so manj dostopna kulturnim in izobraževalnim institucijam, drugače preživlja prosti čas ... (Ileršič in Knaflič, 2006).

Ponavadi ne vedo, da je inovativnih metod učenja veliko in da ni učenje zgolj v obliki frontalnega predavanja. Še posebej je poznavanje takih metod pomembno v primeru, ko gre za izobraževanje odraslih v andragoškem smislu⁶. Andragogi predstavljajo velik nabor oblik in metod⁷ za učenje in izobraževanje odraslih, ki niso enake tistim, ki se pretežno uporabljajo v formalnem izobraževanju. Te oblike in metode so lahko zelo uporabne pri izobraževanju in učenju na kmetijah v primeru, ko gre za izobraževanje otrok in mladine ter odraslih.

Največji preboj na tem področju so naredili ekološki kmetje, ki z ozaveščanjem in obveščanjem širših množic opozarjajo na nujnost trajnostnega razvoja⁸, pomen zdravega načina prehranjevanja in življenja in se poleg svoje osnovne kmetijske dejavnosti ukvarjajo

⁶ »Katera koli oseba, ki je prekinila redno šolanje in je prevzela nove družbene vloge, poteg tega pa se še od časa do časa izobražuje ali pa se neprekinjeno izobražuje, obravnavamo v vzgojno-izobraževalnem procesu kot odraslega« (Krajnc, 1979: 46).

⁷ Andragogi različno definirajo oblike in metode izobraževanja. Andrilovič (1985) pravi, da je oblika izobraževanja način organiziranosti izobraževanja, metoda pa pot, način in prijem, ki omogočajo izpeljavo izobraževalne naloge. Metode so npr. predavanja, vodeni študij literature, samostojni študij, e-izobraževanje, diskusija, seminar, projektno učno delo ... Oblike pa demonstracija, diskusija, predavanje, možganska nevihta, brenčeča skupina, pogovor, projektno delo, seminar, snežna kepa ... (Brečko, 2002).

⁸ Svetovna Komisija za Okolje in Razvoj (Brundtlandina komisija) definira trajnostni razvoj kot zadovoljevanje trenutnih potrebe, ne da bi s tem ogrozili zadovoljevanja potreb prihodnjih generacij (Brundtland, 1987).

tudi z izobraževanjem kot dopolnilno dejavnostjo na kmetiji. Velik podpornik ekološkega kmetijstva in izobraževanja na kmetijah je tudi Inštitut za trajnostni razvoj.

4.1 POMEN NEFORMALNEGA IZOBRAŽEVANJA

Na kmetijah večinoma poteka neformalno izobraževanje, razen ko gre za obiske šolskih otrok v smislu ekskurzije ali terenskega dela. Zato se morajo izvajalci izobraževanj na kmetijah zavedati pravega pomena neformalnega izobraževanja in poznati načine, kako uspešno izpeljati izobraževanje na lastni kmetiji.

Neformalno izobraževanje v zadnjih letih postaja vse bolj razširjeno. Kljub temu, da ne nudi javno veljavne listine o stopnji izobrazbe, lahko nudi več kakor formalno izobraževanje. Neformalno izobraževanje daje vse večji pomen vrednotam in socialnim veščinam, kot so: medosebne spretnosti, timsko delo, voditeljske spretnosti, načrtovanje in projektno delo, praktično reševanje problemov ...

Pri neformalnem izobraževanju se vsebine, oblike in metode učenja spreminjajo glede na potrebe in želje obiskovalcev. Ker gre za prilagajanje izvajalca programa, se udeleženci raje udeležijo tovrstnih dejavnosti. V mislih imamo predvsem pomen notranje motivacije, ki pripomore k lažjemu in boljšemu sprejemanju novega znanja. K temu pripomore tudi vodenje izobraževanja brez prisile in pritiskov, ki so povezani z ocenjevanjem znanja.

Neformalno izobraževanje vse bolj pridobiva na pomenu zaradi možnosti formaliziranja tako pridobljenega znanja, spretnosti in sposobnosti. V tujini je formaliziranje znanja zelo prisotno, v Sloveniji pa je še v povojih. Pri nas nekatere institucije, ki se ukvarjajo s formalnim izobraževanjem, omogočajo formalno vrednotenje pridobljenega znanja na kakršenkoli način. Na primer Univerza v Ljubljani je s Pravilnikom o postopku in merilih za priznavanje neformalno pridobljenega znanja in spretnosti (2010) pripomogla k razvoju in širitvi neformalnega izobraževanja. To pripomore tudi k boljšemu nastopu na trgu dela in poveča konkurenčnost posameznika.

V smislu vseživljenjskega učenja in izobraževanja je neformalno izobraževanje eno najpomembnejših usmeritev na področju izobraževanja v 21. stoletju in predstavlja rešitev težavam, ki jih prinašajo hitre in velike spremembe na vseh področjih.

4.2 POMEN IZOBRAŽEVANJA NA KMETIJAH

Izobraževanje ima v družbi velik pomen, saj predstavlja gibalno družbenega razvoja in predstavlja konkurenčno prednost. S prerazporeditvijo delovnega časa se je spremenilo tudi pojmovanje prostega časa, kar lahko predstavlja nove izzive izobraževanja. Na izobraževanje je vplival tudi hiter razvoj znanosti, saj od posameznika zahteva permanentno sledenje spremembam in s tem povezano se mora posameznik zavedati pomena vseživljenjskega izobraževanja in učenja. Vzrokov za velik razmah izobraževanja je veliko, vendar bomo v okviru tega diplomskega projekta omenili le nekaj ključnih za izobraževanje na kmetijah.

4.2.1 Izobraževanje na kmetijah za trajnostni razvoj

Izobraževanje na kmetijah za trajnostni razvoj je eden izmed vzrokov, zakaj se kmetje odločijo za izobraževanje, kot dopolnilno dejavnost na svoji kmetiji. Ponavadi gre za čustveno komponento, ko želijo kmetje svojim kupcem ponuditi kvalitetno hrano in jim želijo tudi pokazati, da je to res. S programi izobraževanja, ki jih ponujajo na svojih kmetijah predstavijo način pridelave in predstavijo pomen zdravega načina prehranjevanja za zdravo življenje. Poleg tega se želijo širši množici predstaviti kot varovalci okolja in ne tisti, ki povzročajo degradacijo okolja.

Razne organizacije, ki skrbijo za varovanje okolja, so označile kmete kot onesnaževalce okolja. Pa vendar je to zgolj enoznačno gledanje, kajti kmetje lahko pripomorejo v boju proti zaraščanju in zapuščanju podeželja.

4.2.2 Izobraževanje na kmetijah za ohranjanje in širjenje tradicionalnih znanj

Na kmetijah potekajo predstavitve starih obrti in tradicionalnih znanj. Kmete, ki vodijo take predstavitve, ponavadi vodi želja po ohranjanju in širjenju tradicionalnih znanj, preden se zapišejo v pozabo.

Na kmetijah lahko poteka peka kruha, potic, testenin ... kmetje in kmetice lahko predstavijo svojo domačo obrt: lončarstvo, oblikovanje keramike, pletarstvo, tkalstvo, izdelavo krpank, ročno pletenje, izdelavo kvačkanih vezenin, domačo suhorobarsko galanterijo, medicinarstvo, svečarstvo, oblikovanje iz usnja, coklarstvo, umetnostno kovaštvo, tesarstvo, sodarstvo, poslikavo tkanin, šiviljstvo in krojaštvo, izdelavo umetnega cvetja, kotlarstvo, apneničastvo, unikatno kamnoseštvo, vrvarstvo, izdelavo bičev, maskot, dekorativnih in okrasnih predmetov, replike izdelkov naše dediščine, oglarstvo ... Lahko prikažejo krovstvo s slamo, zbirke, tradicionalne izdelke iz zelišč in dišavnic, izdelavo podkev ...

Z vsem tem se naši kmetje ukvarjajo in koristno je, če to pokažejo tudi svojim obiskovalcem. Še posebej je zanimivo za otroke, ki se z nekaterimi dejavnostmi prvič srečajo in če jih lahko poskusijo.

4.2.3 Izobraževanje na kmetijah za promocijo kmetij

Kmetje so vse manj zadovoljni s svojimi prihodki. Opažajo, da pridelke prodajo po zelo nizkih cenah na račun zaslužka trgovcev. Zato se kmetje odločajo, da svoje pridelke prodajo kar sami. Začelo se je s prodajo svojih pridelkov na lokalnih tržnicah, sedaj se pojavljajo mlekomati v večjih trgovskih centrih, sledijo jim oljemati. Nekateri kmetje vabijo kupce na kmetije, da stopijo v osebni stik z njimi. Pogosto jim pokažejo tudi svoje pridelovalne površine in jih seznanijo s tehnologijami pridelave. S tem se poveča zaupanje potrošnikov.

Nekatere kmetije so začele organizirati ogledne in krajše predstavitvene programe. Pravega izobraževanja v Sloveniji še ni, vendar bi bilo uvajanje le-tega smiselno, glede na odzive in poročanja iz tujine.

4.3 IZPELJAVA IZOBRAŽEVANJA NA KMETIJAH

Pri izpeljavi programa moramo biti pozorni na potrebe ciljne skupine oz. udeležencev izobraževanja. Glede na to, da so udeleženci izobraževanja na kmetijah zelo heterogeni v starostnem, izobrazbenem, socialno-ekonomskem ... smislu, mora biti izvajalec programov zelo prilagodljiv.

Pozorni moramo biti tudi na vreme, saj ob slabem vremenu program ne more potekati na prostem. Zato se vedno več kmetij odloča za ureditev didaktičnega prostora, kjer lahko potekajo programi tudi v primeru slabega vremena. Prav tako lahko svojo ponudbo popestrijo s prostori, namenjenimi za prenočitev in omogočijo svojim obiskovalcem dvo ali več dnevni obisk.

Gostitelji morajo zagotoviti tudi dovolj parkirišč za svoje obiskovalce. Poskrbeti morajo za svojo promocijo. Kmetje se največkrat promovirajo preko spletnih strani in promocijskega materiala, povezujejo se direktno s šolami oz. z učitelji na šolah ali preko dogodkov, sejmov, razstav ...

4.3.1 Oblike in metode izobraževanja na kmetijah

Kmetje, ki vodijo izobraževanja na lastnih kmetijah, bi se morali zavedati pomena poznavanja ciljne skupine. Na eni strani so otroci in mladostniki, ki so dokaj homogena skupina. Učne oblike in metode so dobro opredeljene in poznane, saj se je vsak srečal z njimi tekom šolanja. Velikokrat pa zmotno enačimo otroke in mladino z odraslimi in pri izobraževanju in učenju slednjih uporabljamo iste oblike in metode, kot pri izobraževanju in učenju otrok in mladine. Za odrasle je najbolj zanimivo izobraževanje tisto, ki ne spominja na šolsko sedenje v klopih in monotono predavanje.

Najbolj primerne oblike izobraževanja in učenja udeležencev (predvsem odraslih, lahko pa jih uporabimo tudi pri izobraževanju in učenju otrok in mladine) na kmetiji so:

- delavnice, ker so primerne v primerih, ko želimo, da udeleženci poskusijo sami nekaj izdelati. Npr. izdelava galanterije iz lesa, izdelava podkev, izdelava glinenih loncev, tkanje ...
- tečaji in svetovanja sta obliki primerni za obiskovalce, ki se želijo nekaj novega naučiti oz. svoje znanje poglobiti. Npr. ekološko vrtnarstvo za lastne potrebe, pravilna skrb za okrasne rastline in druga svetovanja iz kmečkih gospodinjskih opravil,
- akcijsko učenje, ki je namenjeno učenju v drugačnih okoljih. Npr. ježa konj, ogled kmetije, prikaz dejavnosti na kmetiji,
- krajši ali daljši izobraževalni program so programi ki trajajo različno dolgo časa. Ponavadi so tesno povezani s tečaji in svetovanji,
- »predstavitvev je oblika izobraževanja, pri kateri organiziramo prikaz neke dejavnosti ali pojava bodisi v resničnih okoliščinah (tovarna, bivalno okolje, narava) ali v umetno pripravljenih (razstava, muzaj) z izobraževalnim namenom« (Jelenc, 1996: 76). Na kmetiji bi lahko predstavitvev izvedli v obliki dneva odprtih vrat, z razstavo ...

Najbolj primerne metode za izobraževanje odraslih udeležencev (predvsem odraslih, lahko pa jih uporabimo tudi pri izobraževanju in učenju otrok in mladine) na kmetiji so metode skupinskega učenja in izobraževanja odraslih, med katere sodijo na primer:

- delo v majhnih skupinah,
- diskusije so primerne za aktualne teme, kot so podnebne spremembe, gensko spremenjeni organizmi,
- skupinski projekt je metoda, primerna za predstavitve raznih postopkov. Npr.: od zrna do kruha ali od ovčke do puloverja ... (Papotnik, 1998).

4.3.2 Ovire pri izobraževanju

Za to, da lahko kmetje na svojih kmetijah poučujejo, morajo same imeti dovolj znanja. To se nanaša tako na strokovno znanje, ki ga širijo, kakor tudi na didaktično znanje in spretnosti poučevanja. Iz tega razloga se morajo kmetje, ki se ukvarjajo z izobraževalno dejavnostjo na svoji kmetiji, konstantno izobraževati in spopolnjevati. Samo dobro strokovno izobražen človek ima željo po spoznavanju novih dognanj in hitrejšem uvajanju teh na njihovo delovno področje. Izobraževanja za kmete niso tako pogosta kot izobraževanja za druge poklice. Poleg tega se kmetje lahko srečajo še z ovirami pri izobraževanju.

Ovir pri izobraževanju je mnogo, zato jih razvrščamo v tri večje skupine:

1. Situacijske ovire pri izobraževanju odraslih so tiste, ki izhajajo iz človekovega trenutnega položaja. Za posameznike so lahko te ovire zelo težavne in je odpravljanje le-teh zelo zahtevno. Pravzaprav je premagovanje nekaterih situacijskih ovir lahko tudi nemogoče. Med situacijske ovire uvrščamo tiste, ki trenutno onemogočajo posamezniku vstop v izobraževalni program. Sem sodijo predvsem pomanjkanje časa, pomanjkanje finančnih sredstev, oddaljenost od kraja, kjer poteka izobraževanje, socialne okoliščine, družinske težave ... Te ovire so zelo pogoste in ponavadi težko premostljive.

2. Institucijske ovire pri izobraževanju odraslih izhajajo iz nekompatibilnosti med posameznikom, ki želi obiskovati izobraževalni program in institucijo, ki ta program ponuja. »Gre predvsem za ponudbo ustreznih študijskih programov ali tečajev, možnosti vpisnih pogojev, urnike predavanj, način prenašanja znanja, informiranost o zdajšnjih možnostih izobraževanja ipd.« (Jelenc, 1996: 46). V teh primerih študijski programi niso ustrezni glede na potrebe ali želje udeleženca. Lahko gre za vsebinske neustreznosti, lokacijske ali časovne razlike. Te ovire niso močno zastopane in so lahko premostljive. V primeru, da posamezniku določen študijski program ne ustreza, ga enostavno ne obišče in poišče sebi bolj primeren program.

3. Dispozicijske ovire pri izobraževanju odraslih nastanejo zaradi psiholoških in fizičnih značilnosti posameznikov. Npr. samopodoba, samozavest, stopnja aspiracije, stališča, zmožnost za učenje, odnos do izobraževanja, slabovidnost, invalidnost ... Sem lahko uvrstimo tudi strah pred neuspehom, slabe pretekle izkušnje z izobraževanjem. Te ovire sicer niso najbolj pogoste, so pa zelo težke za premagovanje, zato ker se ne izključujejo z ostalimi ovirami. Večkrat se celo prekrivajo med seboj in z ostalimi kategorijami ovir.

»Tako so npr. dispozicijske ovire najočitnejše pri ljudeh z nižjo izobrazbo, ki imajo z izobraževanjem iz otroštva slabe izkušnje« (Jelenc, 1996: 47).

V prvi vrsti se dogaja, da kmetom primanjkuje časa. Njihov delovni dan ne poteka tako kot običajen osemurni delavnik, ampak je lahko razporejen preko celega dne. Še posebej vidno je to na kmetiji, kjer so živali in poleti, ko je delovni dan razdeljen na dva dela zaradi popoldanske vročine. Drugi razlog je v tem, da se slovenske kmetije nahajajo na najrazličnejših območjih. Ponavadi se kmetije nahajajo na težje dostopnih in zelo oddaljenih območjih, kar predstavlja oviro. Poleg časa in oddaljenosti je ovira za izobraževanje te ciljne skupine tudi obstoj tečaja. Ravno zaradi oddaljenosti oz. razpršenosti kmetij se nemalokrat zgodi, da na tistem območju, kjer se kmetija nahaja, kljub dejavnosti služb, ki se ukvarjajo z izobraževanjem kmetov, ne organizira dovolj ali sploh ne ali nekvalitetne izobraževalne programe za omenjeno ciljno skupino. S tem gre za začaran krog, kajti kmetje se zaradi omenjenih ovir ne udeležujejo izobraževalnih programov. Ker se ne udeležujejo izobraževalnih programov, izvajalci programov ne zaznajo interesa po tovrstnih dejavnostih, zato jih vedno manj ponujajo. Zaradi majhne ponudbe izobraževalnih programov pa se kmetije ne odločajo za udeležbo. V teh primerih gre za situacijske ovire.

Sledijo dispozicijske ovire. »Mednarodna raziskava o pismenosti odraslih je pokazala, da so med najšibkejšimi skupinami na področju pismenosti odrasli, ki se ukvarjajo s kmetijstvom« (Knaflič in Ileršič, 2006: 50). Ista raziskava je pokazala, da 77 odstotkov odraslih ne dosega mednarodnega povprečja stopnje pismenosti, ki je potrebna za dejavno vključevanje v družbo (Knaflič in Ileršič, 2006). To pomeni, da imajo poleg nizke izobrazbe in alfabetske ali funkcionalne nepismenosti⁹ tudi nizko samopodobo za učenje, nizko stopnjo aspiracije, so manj zmožni za učenje in podobno, zato se težko odločajo za izobraževanje.

Zavedati bi se morali, da je izobraževanje odgovorno delo. Zato morajo biti izvajalci izobraževalnih programov pravilno usposobljeni, poleg tega pa morajo verjeti v svoje znanje, ki ga predajajo naprej. Kmetje morajo dobro poznati tehnologije, ki jih na kmetijah izvajajo, morajo imeti osnovna znanja o pedagogiki in andragogiki, komunikaciji in retoriki, administraciji na učnih kmetijah, higieni in varnosti, planiranju izobraževanja in gospodarjenju na kmetiji. V primeru, da kmetje niso dovolj usposobljeni za izpeljavo izobraževanja na svoji kmetiji, naj za pomoč prosijo zunanje sodelavce.

⁹ Analfabetsko nepismena oseba je tista oseba, ki ne pozna črk in ne zna napisati niti svojega imena. Glede na podatke Zavoda Republike Slovenije za statistiko je bilo leta 1991, ko je potekal popis prebivalstva, 7234 (0,46%) oseb, starih več kot 15 let, alfabetsko nepismenih. Ta odstotek kaže, da je nepismenost v slovenski družbi praktično izkoreninjena.

Funkcionalno nepismena pa je tista oseba, ki se je sicer naučila branja in pisanja (in računanja), a tega v vsakdanjem življenju ne zna uporabljati. Težave se vidijo pri razumevanju krajših časopisnih člankov, pri izpolnjevanju preprostih obrazcev, pri tvorjenju daljšega besedila, pri branju zemljevida, pri razumevanju navodil za jemanje zdravil ...

4.4 FINANCIRANJE IZOBRAŽEVANJA NA KMETIJAH

Za uspešno in kakovostno izpeljavo izobraževanja se moramo dotakniti tudi teme, ki govori o finančni podpori izobraževanja na kmetijah. Izobraževanje se pojmuje kot storitev, ki je ponujena na trgu, tako kakor ostale storitve. Zato moramo tudi v primeru izobraževanja na kmetijah gledati na izobraževanje kot storitev.

Glede na to, da izobraževanje na kmetijah sledi velikemu številu ciljev in namenom, mora biti tudi financiranje tako naravnano.

Ko govorimo o izobraževanju na kmetijah za trajnostni in lokalni razvoj, je upravičeno pričakovati, da bi država v obliki nepovratnih sredstev iz naslova tretje in četrte osi prispevala k boljšemu in lažjemu razvoju te dejavnosti. Prav tako bi iz istega naslova lahko pričakovali državno podporo za izobraževanje za ohranjanje in širjenje tradicionalnih znanj.

Ko gre za izobraževanje na kmetijah v smislu promocije kmetije, je primerno, da delež finančnih obveznosti pokrije kmetija sama.

V primeru ko gre za izobraževanje v okviru obveznega izobraževanja preko osnovnih in srednjih šol, je smiselno, da del stroškov, povezanih z izvajanjem izobraževalnega programa, pokrijejo udeleženci. Prav tako naj udeleženci pokrijejo vsaj del stroškov za izobraževanje, ko gre za izobraževalni turizem, ki je v zadnjem času vse bolj pogost.

4.5 POGLED V PRIHODNOST

Iz zapisanega gre sklepati, da je izobraževanje na kmetijah vse bolj zaželeno, smiselno in koristno tako za kmete, ki predstavljajo nosilce izobraževanja, kakor tudi za obiskovalce kmetij, ki predstavljajo udeležence v izobraževanju. Prav to nakazujejo tudi uspešni primeri naših in tujih kmetij, na katerih že poteka izobraževanje. Predvsem iz tujine je slišati vse več zgodb o uspehu kmetij, ki so v svojo dejavnost vključile tudi izobraževanje. S tem imamo v mislih tako višjo stopnjo družbene zavesti kmetov, kakor tudi boljše finančno stanje na kmetijah.

V ta namen bi bilo smiselno v Sloveniji spodbujati izobraževanje na kmetijah. Kmetom bi morali predstaviti kritični pogled na izobraževalno dejavnost, v smislu predstavitve prednosti in pomanjkljivosti izobraževanja na kmetijah in jih poučili o načinih učinkovite izvedbe izobraževalnih programov in vodenja kmetije, ki se ukvarja z izobraževanjem.

K razvoju in širitvi učnih kmetij bi pripomogla tudi mreža učnih kmetij, ki bi predstavljala vez med učnimi kmetijami. Na ta način bi kmetije lažje vrednotile svoje izobraževalne programe in delile izkušnje.

Nenazadnje bi k večjemu številu učnih kmetij pripomogla tudi država in lokalne skupnosti, ki bi s finančnimi podporami pristavile odskočno desko pri uvajanju izobraževanja kot dopolnilne dejavnosti na kmetijah.

Preden kmetije začnejo z izobraževalno dejavnostjo, morajo pripraviti razvojni načrt. Sem sodi tudi SWOT analiza, ki omogoča vpogled v prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in grožnje, ki so povezane z začetkom in nadaljnjim izvajanjem dejavnosti. V bistvu ne gre za zahtevno nalogo, ki bi kmetu predstavljala časovno oviro, temveč zgolj za strukturiran pregled prednosti in slabosti, ki jih prinaša izobraževanje na kmetijah. Le-to pa olajša delo pri organizaciji in začetku te dejavnosti.

Za primer bomo naredili SWOT analizo za slovenske kmetije, ki želijo začeti z izobraževanjem kot dopolnilno dejavnostjo. Ta analiza ni rezultat terenskega raziskovanja, temveč gre za lastne predpostavke, ki so nastale na podlagi študija literature in znanja pridobljenega med študijem agronomije in andragogike.

1. Prednosti:

gre za notranje dejavnike, ki pozitivno vplivajo na dosego cilja, ki je v našem primeru vzpostavitev izobraževanja kot dopolnilne dejavnosti na kmetijah. Gre za dejavnike, ki predstavljajo našo prednost pred ostalimi, ki imajo podobne ali enake načrte našim.

2. Slabosti:

so naše šibke točke, ki bi jih morali premostiti ali vsaj omiliti.

3. Priložnosti:

tu so naštetih elementi, na katere sami ne moremo vplivati. Kljub temu pa nam pomagajo pri doseganju našega cilja. Nanašajo se predvsem na okoljske in tehnološke, socialno-ekonomske, politične, vladne in zakonske trende ...

4. Nevarnosti:

tu so naštetih negativni vplivi, na katere nimamo vpliva. Le-ti predstavljajo resno grožnjo za doseganje zastavljenega cilja.

Preglednica 4: SWOT analiza

	PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
Z U N A N J I D E J A V N I K I	<ul style="list-style-type: none"> - raznolikost pokrajine - velika prisotnost in dostopnost naravnih virov (voda, gozdovi) - bogata naravna in kulturna dediščina - veliko tradicionalnih kmetijskih in obrtnih znanj - prisotnost in aktivnost kmetijske svetovalne službe, društev, zadrug... - možnost finančnih podpor - razvoj inovativnih načinov trženja - bogati viri pitne vode - prisotnost dobrih kmetijskih praks 	<ul style="list-style-type: none"> - velik delež težko dostopnih območij in OMD - nizka stopnja izobrazbe kmetov - visoka starost kmetov - veliko ročnega dela - slab sistem subvencioniranja - slabo trženje izdelkov - praznjenje podeželja
	PREDNOSTI	SLABOSTI
N O T R A N J I D E J A V N I K I	<ul style="list-style-type: none"> - možnost trženja - ugodni pogoji za kmetijstvo (klima, majhnost države kot prednost pri dostavi) - povezava kmetij s turizmom - IKT za promocijo in povezovanje - obnovljivi viri energije (veter, sonce, lesna masa) - povezava kmetij s športnimi aktivnostmi in rekreacijo - povezovanje urbanega in podeželskega dela - čut za skrb pri uporabi varne hrane in trajnostnega ravnanja - zaradi okoljskih vplivov večje možnosti ekološkega kmetovanja - razvoj in uveljavljanje Zaščite geografskega porekla (ZGP) in Zaščite oznake porekla (ZOP) 	<ul style="list-style-type: none"> - slaba cestna infrastruktura - opuščanje kmetijske pridelave - naravne nesreče

SWOT analiza, ki je zgolj hipotetične narave, je pokazala, da ima slovensko kmetijstvo več prednosti in priložnosti kakor slabosti in nevarnosti, zato lahko predpostavljamo, da se bo v prihodnje število kmetij, ki se ukvarjajo z izobraževanjem, povečalo.

5 SKLEPI

V okviru tega diplomskega projekta smo s pomočjo pregleda literature in z nekaj lastnega prispevka pokazali, kako pomembno je izobraževanje na področju kmetijstva. Ugotovili smo, da se izobraževanje na področju kmetijstva v Sloveniji šele razvija. Glede na pozitivne odzive iz tujine, sklepamo, da bi lahko uvedba izobraževanja na področje kmetijstva, pozitivno vplivala na slovenske kmete v finančnem in razvojnem smislu.

Ugotovili smo, da izobraževanje kot dopolnilna dejavnost na kmetijah v Sloveniji zaostaja za tujimi državami zaradi tradicionalnega pogleda na izobraževanje. Glede na trende, ki se kažejo na področjih, kjer je izobraževanje že dolgo prisotno, je pričakovati, da bo negativni pogled na izobraževanje sčasoma izginil. K temu lahko pripomore pozitivno vrednotenje vseživljenjskega izobraževanja in učenja, ki temelji predvsem na neformalnem izobraževanju.

Izobraževanje na slovenskih kmetijah se pogosto povezuje s turizmom na kmetijah. V tem ne vidimo nič slabega, kajti dandanes se vse več turistov odloča za t.i. izobraževalni turizem. Vnos izobraževanja kot dopolnilne dejavnosti pa lahko pripomore k boljši zavesti v smislu trajnostnega razvoja, lahko pripomore k ohranjanju in širitvi tradicionalnih znanj ali zgolj kot promocija kmetije, ki si lahko na ta način omogoči lažji nastop na trgu. Poleg tega pa lahko predstavlja dodatni zaslužek za kmetijo, več delovnih mest za družinske člane kmetije in s tem zmanjša izseljevanje s podeželja.

Na koncu smo s pomočjo SWOT analize predpostavili, da ima slovensko kmetijstvo več prednosti in priložnosti od slabosti in nevarnosti. Iz tega lahko predpostavljamo, da bi uvedba izobraževanja lahko pozitivno vplivala na nadaljnji razvoj kmetijstva pri nas.

6 VIRI

- Andrilović V. 1985. Andragogija. Zagreb, Školska knjiga: 327 str.
- Avčin F. 1969. Človek proti Naravi. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije: 193 str.
- Brečko D. 2002. Štirideset sodobnih učnih metod. Ljubljana, Sofos: 144 str.
- Bregar L. 2008. Uresničevanje potencialov e-izobraževanja v izobraževanju odraslih. Andragoška spoznanja, 14, 3-4: 8-20
- Brundtland G. 1987. Our Common Future. New York, Oxford University Press: 383 str.
- Ileršič A., Knaflič L. 2006. Usposabljanje za življenjsko uspešnost, Programi »UŽU« izzivi podeželja. Andragoška spoznanja, 23, 3: 60-65
- Jelenc S. 1996. ABC izobraževanja odraslih. Ljubljana, Andragoški center Republike Slovenije: 101 str.
- Knaflič, L. 2005. Program Usposabljanje za življenjsko uspešnost: Izzivi podeželja. Ljubljana, Andragoški center Republike Slovenije: 24 str.
- Knaflič L., Ileršič A. 2006. Pismenost-stanje in potrebe na slovenskem podeželju. Andragoška spoznanja, 12, 3: 50-58
- Krajnc A. 1979. Izobraževanje ob delu: Obča andragogika. Ljubljana, Dopisna delavska univerza Univerzum: 318 str.
- Lengrand P. 1970. An introduction to lifelong education. Paris, Unesco: 99 str.
- Ličen N. 2006. Uvod v izobraževanje odraslih: izobraževanje odraslih med moderno in postmoderno. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko: 254 str.
- Lorenz K. 1970. O agresivnosti. Beograd, Savremena administracija: 228 str.
- Miniussi F., Perpar A., Udovč A., Vidrih M. 2006. Neprovalter: Rete delle produzioni agricole caratteristiche per la valorizzazione e la conoscenza del territorio alpino. Udine, LP Region Friual Julish Venetion, GD Agrikultur: 184 str.
- Papotnik A. 1998. S projektno nalogo do boljšega znanja. Trzin, Založba Izolit: 119 str.
- Pravilnik o postopku in merilih za priznavanje neformalno pridobljenega znanja in spretnosti. Ljubljana, Univerza v Ljubljani
http://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/statut_in_pravilniki/pravilnik_o_postopku_in_merilih_za_priznavanje_neformalno_pridobljenega_znanja_in_spretnosti.aspx (20. avg. 2010)
- Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013. 2007. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS: 322 str.
- Uredba o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji. 2005. Ur.l. RS. Št. 61/05
- Zakon o kmetijstvu. 2008. Ur.l. RS. Št. 45/08

ZAHVALA

Zahvaljujem se svojemu mentorju prof. dr. Andreju Udovču za strokovno svetovanje, pomoč in spodbude pri izdelavi diplomskega projekta. Zahvaljujem se tudi recenzentki prof. dr. Majdi Černič Istenič za pregled in popravke diplomskega projekta.

Za vso podporo, zaupanje in spodbude med študijem in med pisanjem diplomskega projekta se zahvaljujem dragi mami in očetu.

Hvala tudi Simonu, ki je verjel vame in me ves čas podpiral.